

פרשת וישב התשפ"ב

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. ספר פרי צדיק פרשת וישב - אות ד

וכבריינו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא שגם במאמר בראשית ישת חושך סתרו דכתיב וחושך על פני תהום כתיב ורוח אלהים מרחפת ונדרש בבראשית רבה על רוחו של משיח. ברישא חשוכא היה נשמת ער והדר נהורא פרץ שהיה נשמת משיח ממש וזה היה תיקונו של ער וזהו שאמר גולד גואל האחרון. ויוסף ירד למצרים ונתברר שנעשה מרכבה למדת צדיק יסוד עולם על ידי הנסיון והוא יברר כל ישראל ועמד כולם צדיקים דכל מאן דאתגזר איקרי צדיק וכל ישראל נקראו על שמו שארית יוסף וכמו שאמרו (בראשית רבה פ' עא). וכן בפרשה זו ענין יהודה שהודה ויצא ב"ק ממני וכו', והוא ומשיח מזרעו יבררו כל ישראל על ידי תשובה שכל ישראל נקראו על שמו של יהודה וכמו שאמרו (שם פ' צח) וזה כל ענין פרשה זו.

2. בראשית (פרשת וישב) פרק לז

(א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: (ב) אלהו תלדות יעקב יוסף בן־שבע־עשרה שנה היתה רעה את־אחיו בצאן והוא נער את־בני בלקה ואת־בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את־דבתם רעה אל־אביהם: (ג) וישראל אהב את־יוסף מכל־בניו כ־בן־זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: (ד) ויראו אחיו כ־אחיו ויבאו אהב אביהם מכל־אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: (ה) ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו: (ו) ויאמר אליהם שמעו־נא החלום הזה אשר חלמתי: (ז) והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם־נצבחה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתתנון לאלמתי: (ח) ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם־משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על־חלמתי ועל־דבריו: (ט) ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואתד עשר כוכבים משתתנים לי: (י) ויספר אל־אביו ואל־אחיו ויגער־בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתתנות לך ארצה: (יא) ויקנאו־בו אחיו ואביו שמר את־הדבר: (יב) וילכו אחיו לרעות את־צאן אביהם בשכם: (יג) ויאמר ישראל אל־יוסף הלא אחייך רעים בשלכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הגני: (יד) ויאמר לו לך־נא ראה את־שלוש אחיך ואת־שלוש הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכם: (טו) וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה־תבקש: (טז) ויאמר את־אחתי אנכי מבקש הגידה־נא לי איפה הם רעים: (יז) ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים בלכה דתינה בלך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן: (יח) ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם ניתפלו אתו להמיתו: (יט) ויאמרו איש אל־אחיו הנה בעל החלמות הלך בך: (כ) ועתה לכו ונהרגהו ונשלחהו באתד הברות ואמרנו חנה רעה אכלתהו ונראה מה־יהיו חלמתי: (כא) וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו נפש: (כב) ויאמר אלהם ראובן אל־תשפכו־דם השליכו אתו אל־הבור הזה אשר במדבר ונד אל־תשלחו־כו למען הציל אתו מידם להשיבו אל־אביו: (כג) ויהי כאשר־בא יוסף אל־אחיו ויפשיטו את־יוסף את־כתנתו את־כתנת הפסים אשר עליו: (כד) ויקחהו וישלכו אתו הבור והבור רך אין בו מים: (כה) וישבו לאכל־לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה: (כו) ויאמר יהודה אל־אחיו מה־פצע פי נהרג את־אחינו וכסינו את־דמו: (כז) לכו ונמכרנו לישמעאלים ונדנו אל־תהיבו כ־אחינו בשבנו הוא וישמעו אחיו: (כח) ויעברו אנשים מדנינים סחרים וימשכו ויעלו את־יוסף מן־הבור וימכרו את־יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את־יוסף מצרימה: (כט) וישב ראובן אל־הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את־בגדיו: (ל) וישב אל־אחיו ויאמר הגיד איננו ואני אנה אני־בא: (לא) ויקחו את־כתנת יוסף וישטחו שער עזים ויטבלו את־כתנת בדם: (לב) וישלחו את־כתנת הפסים ויביאו אל־אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר־נא הכנת בנה הוא אם־לא: (לג) ויפירה ויאמר כתנת בני חנה רעה

אֶכְלֶתְהוּ טַרְף טַרְף יוֹסֵף: (לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלֶתוֹ וַיִּשָּׂם שָׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בָּנוּ יָמִים רַבִּים: (לה) וַיִּקְמֹו כָּל-בָּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחְמוֹ וַיִּמְאֹן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרְדָּ אֶל-בְּנֵי אָבִי שָׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו: (לו) וְהַמְדִּינִים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים: פ

3. בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ה - כז

(ה) וּרְבֵקָה שָׁמַעַת בְּדַבַּר יִצְחָק אֶל-עֵשָׂו בְּנוֹ וַיִּלְךָ עֵשָׂו הַשְּׂדֵה לְצֹד צִיד לְהֵבִיא: (ו) וּרְבֵקָה אָמְרָה אֶל- יַעֲקֹב בְּנֵה לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת-אָבִיךָ מִדְבַּר אֶל-עֵשָׂו אַחִיךָ לֵאמֹר: (ז) הִבִּיאָה לִי צִיד וַעֲשֵׂה-לִי מִטְעָמִים וְאֶכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לְפָנָי ה' לְפָנָי מוֹתִי: (ח) וְעַתָּה בְנֵי שָׁמַע בְּקִלְי לְאִשְׁר אֲנִי מֵצַנֶּה אֹתָךְ: (ט) לֶךְ-נָא אֶל- הַצֹּאֵן וְקַח-לִי מִשָּׂם שְׁנֵי גְדֵי עֵזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהָב: (י) וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל בַּעֲבֹר אִשְׁר יִבְרַכְךָ לְפָנָי מוֹתוֹ: (יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-רְבֵקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק: (יב) אוֹלֵי יְמֵשָׁנָי אָבִי וְהִנֵּיתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה: (יג) וְתֹאמְרָ לּוֹ אֲמֹו עָלַי קִלְלַתְךָ בְּנֵי אִשְׁר שָׁמַע בְּקִלְי וְלֶךְ קַח-לִי: (יד) וַיִּלְךָ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו: (טו) וַתִּקַּח רְבֵקָה אֶת-בְּגָדֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹדֹת אִשְׁר אָתָּה בְּבִית וַתִּלְבַּשׂ אֶת-יַעֲקֹב בְּנֵה הַקֶּטָן: (טז) וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֵזִים הַלְבִּישָׂה עַל-גְּדָיו וְעַל חֶלְקֵת צֹנְאָרָיו: (יז) וַתִּתֵּן אֶת-הַמִּטְעָמִים וְאֶת- הַלֶּחֶם אִשְׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה: (יח) וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אָתָּה בְּנֵי: (יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עֵשָׂו בְּכָרְךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹם-נָא שֹׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בַּעֲבוּר תִּבְרַכְכֵנִי נְפִשָׁךְ: (כ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בָּנוּ מִה-יָגֵה מִתְרַף לְמִצָּא בְּנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הַקְּרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: (כא) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גֹּשְׁה-נָא וְאֶמְשָׁח בְּנֵי הָאָתָּה זֶה בְּנֵי עֵשָׂו אִם-לֹא: (כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁחוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַטָּיִם יָדַי עֵשָׂו: (כג) וְלֹא הִכִּירוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּיָּדַי עֵשָׂו אָחִיו שְׂעִרֹת וַיִּבְרַכְהוּ: (כד) וַיֹּאמֶר אָתָּה זֶה בְּנֵי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי: (כה) וַיֹּאמֶר הַגֹּשְׁה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנֵי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נְפִשִׁי וַיִּגַּשׁ-לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתָּ: (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֹּשְׁה-נָא וּשְׁקָה-לִי בְּנֵי: (כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁק- לוֹ וַיִּרַח אֶת-רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה רֵיחַ בְּנֵי כְרִית שְׂדֵה אִשְׁר בְּרַכּוּ ה':

4. בראשית פרק לח,

(א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיִּרְדַּ יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו וַיִּטַּע עֵד-אִישׁ עַדְלָמִי וַיִּשְׂמוּ חִירָה: (ב) וַיִּרְא-שָׂם יְהוּדָה בַת- אִישׁ כְּנַעֲנִי וַיִּשְׂמוּ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ: (ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֹר: (ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן: (ה) וַתִּסֹּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שְׁלָה וְהָיָה בְּכַזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: (ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֹר בְּכוֹרוֹ וַיִּשְׁמָה תָמָר: (ז) וַיְהִי עֹר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינָי ה' וַיִּמְתְּהוּ ה': (ח) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֵּא אֶל-אִשְׁתְּ אָחִיךָ וַיְבַם אִתָּה וְהָקָם זָרַע לְאָחִיךָ: (ט) וַיִּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע וְהָיָה אִם-בָּא אֶל-אִשְׁתְּ אָחִיו וַיִּשְׁחַת אֶרְצָה לְבַלְתִּי נְמוֹ-זָרַע לְאָחִיו: (י) וַיִּרַע בְּעֵינָי ה' אִשְׁר עָשָׂה וַיִּמָּת גַּם-אֹתוֹ: (יא) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֵלַי וְנָתַתִּי לְךָ בְּנֵי וַיִּשְׁלַח מִן-הַצֹּאֵן וַתֵּלֶד בְּנֵי וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹתָם עֹרָבּוֹן עֵד שְׁלֹחַךְ: (יב) וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתִּמָּת בַּת-שׁוּעַ אִשְׁתְּ-יְהוּדָה וַיִּגָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל-גְּזֵי צֹנְאָן הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעַדְלָמִי תִמְנָתָה: (יג) וַיִּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיד עָלָה תִמְנָתָה לְגֹז צֹנְאָן: (יד) וַתִּסֹּר בְּגָדֵי אֶלְמְנוּתָהּ מֵעַלְיָהּ וַתִּכְסַּם בַּצִּעִירָה וַתַּתְעַלֶּף וַתִּשָּׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם אִשְׁר עַל-דְּרָךְ תִּמְנָתָה כִּי רֵאֲתָה כִּי-גָדַל שְׁלָה וְהוּא לֹא-נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה: (טו) וַיִּרְאָהּ יְהוּדָה וַיִּחַשְׁבָּה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פְּנֵיהָ: (טז) וַיִּט אֵלֶיהָ אֶל-הַדְּרָךְ וַיֹּאמֶר הֲבֵה-נָא אָבִוֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כְלָתוֹ הוּא וַתֹּאמֶר מִה-תִּתֶּנְ לִי כִּי תָבֹא אֵלַי: (יז) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי-עֵזִים מִן-הַצֹּאֵן וַתֹּאמֶר אִם-תִּתֵּן עֹרָבּוֹן עַד שְׁלֹחַךְ: (יח) וַיֹּאמֶר מִה הָעֹרָבּוֹן אִשְׁר אֶתּוֹ-לָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמָךְ וּפְתִילֶךָ וּמַטְּךָ אִשְׁר בְּיָדְךָ וַיִּתְּנָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ: (יט) וַתִּקַּם וַתֵּלֶד וַתִּסֹּר צִעִיפָה מֵעַלְיָהּ וַתִּלְבַּשׂ בְּגָדֵי אֶלְמְנוּתָהּ: (כ) וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-גְּדֵי הָעֵזִים בְּיַד רַעְהוּ הַעַדְלָמִי לְקַחַת הָעֹרָבּוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מֵצָאָהּ: (כא) וַיִּשְׁאֵל אֶת-אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵיךָ הִקְדַּשְׁתָּ הוּא בְּעֵינָיִם עַל-הַדְּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הָיְתָה בָּזָה קֹדֶשָׁה: (כב) וַיִּשָּׁב אֶל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מֵצָאָתִיךָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הָיְתָה בָּזָה קֹדֶשָׁה: (כג) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדֵי הִנֵּה וְאָתָּה לֹא מֵצָאָתָה: (כד) וַיִּקְוֹ

כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר פלטה וגם הגה הרה לזנוגים ויאמר יהודה הוציאנה ותשרף: (כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר הפר-נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה: (כו) ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני כי-על-כן לא-נמתיה לשלה כגי ולא-גסף עוד לדעתה: (כז) ויהי בעת לדתה והגה תאומים בבטנה: (כח) ויהי בלדתה ויתרגד ותקח המילדת ותקשר על-ידו שני לאמר זה יצא ראשנה: (כט) ויהיו כמשׁיב ידו והגה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ: (ל) ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השגי ויקרא שמו זרח: ס

5. בראשית רבה [וילנא] פרשה פה ד"ה ב ויהי בעת

ויהי בעת ההוא, ולא הנה צריך קריה למימר אלא (בראשית לט, א): ויוסף הורד מצרימה, ומפני מה הסמיה פרשה זו לזו, רבי אלעזר ורבי יוחנן, רבי אלעזר אומר כדי לסמוך ירידה לירידה. רבי יוחנן אומר כדי לסמוך הכר להכר. רבי שמואל בר נחמן אומר כדי לסמוך מעשה תמר למעשה אשתו של פוטיפר, מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים,

6. בראשית רבה [וילנא] פרשה פה ד"ה א ויהי בעת

ויהי בעת ההיא: רבי שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט, יא): כי אנכי ידעתי את המחשבת, שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף הנה עסוק בשקו ובמענייתו, ראובן הנה עסוק בשקו ומענייתו, ויעקב הנה עסוק בשקו ובמענייתו, ויהודה הנה עסוק לקח לו אשה, והקדוש ברוך הוא הנה עוסק בורא אורו של מלך המשיח, ויהי בעת ההיא ויגד יהודה. (ישעיה סו, ז): בטרם תחיל ילדה, קדם שלא נולד משעבד הראשון נולד גואל האחרון:

7. בראשית רבה [וילנא] פרשה פה ד"ה ט ויאמר מה

ויאמר מה הערבון אשר אתן וגו' (בראשית לח, יח), אומר רבי חונניא נצנצה ביה רוח הקדש, חותמה, זו מלכות, ... ופתילה, זו סנהדרין, שהם מצניגין בפתיל ... ומטה, זה מלך המשיח, ... וישלח יהודה וגו', יהודה בר נחמן בשם ריש לקיש (משלי ח, ל לא): משחקת בתבל ארצו, משחקת לפניו בכל עת, התורה שהיא משחקת על הכריות. אומר הקדוש ברוך הוא ליהודה אתה רמית באביה בגדי עזים, חייף שמתמר מרמה בך בגדי עזים.

8. צרור המור על בראשית פרק כז פסוק טז

ואת עורות גדיי עזים הלבשה על ידיו. להטעות את אביו, ולכן הטעוהו בניו בגדי עזים בענין יוסף. וכמו שנאמר כאן האתה זה בני עשו אם לא (פס' כא), כך נאמר שם (לק' לו, לב-לג) הכתונת בנד היא אם לא. וכמו שאמר כאן ולא הכירו כי היו ידיו שעירות (פס' כב), בסבת עורות גדיי העזים. כך נאמר שם ויכירה ויאמר כתונת בני היא זאת. ומזה היה מתיירא יעקב כשאמר והבאתי עלי קללה ולא ברכה (לעיל יב):

9. זהר מנוקד/תרגום/ חלק א דף קפה/ב

[יעקב עשה מעשה פראוי, במה? משום שהקריב לאביו שעיר, שהוא צד הדין הקשה, ועם כל זה, משום שהוא הקריב שעיר והכחיש את אביו שהוא הצד שלו, נענש בשעיר האחר הנה שהקריבו לו בניו את הדם שלו. בו כתוב (בראשית כז) ואת ערת גדיי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו, משום כך - ויטבלו את הכתנת בדם, הקריבו לו כתנת להכחיש אותו. והכל זה כנגד זה. הוא גרם שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, משום כך גרמו לו שחרד חרדה בזמן ההוא, שכתוב הכר נא הכתנת בנד היא אם לא. רבי חייא אומר, כתוב בו (שם) האתה זה בני עשו אם לא - לו כתוב, הכתנת בנד היא אם לא. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים בכל מה שהם עושים].

10. בראשית (פרשת מקץ) פרק מג פסוק ח - יד

(ח) ויאמר יהודה אל-ישׁראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם-אנחנו גם-אתה גם-טפנו: (ט) אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם-לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחתאתי לך פל-הימים:

(י) כי לולא התמהמהנו פייעתה שכנו זה פעמים: ((יא) ויאמר אליהם ישראל אביהם אמ-קון אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים: (יב) וכסף משנה קחו בידכם ואת-הכסף המושב בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא: (יג) ואת-אחיכם קחו וקומו שובו אל-האיש: (יד) ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את-אחיכם אחר ואת-בנימין ואני באשר שקלתי שקלתי:

Their father Israel said to them, 'If that's the way it must be, this is what you must do. Take some of the land's famous products in your baggage, a little [balsam](#), a little honey, and some [gum, resin](#), pistachio nuts and almonds.

11. תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ד: יז

... אמרו לו ילמדנו רבנו אמ' להם מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שהודה בתמר.

12. בראשית (פרשת ויצא) פרק ל פסוק לא - מג

(לא) ויאמר מה אמת-לך ויאמר יעקב לא-תתן-לי מאומה אם-תעשה-לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר: (לב) אעבר בכל-צאנך היום הטר משם פל-עשה נקד וטלוא וכל-שה-חום בפשבים וטלוא ונקד בעזים והנה שכרי: (לג) וענתה-גי צדקתי ביום מחר כיתבוא על-שכרי לפניך כל אשר-איננו נקד וטלוא בעזים וחום בפשבים גנוב הוא אפי: (לד) ויאמר לכן הן לו יהי כדברך: (לה) ויטר ביום ההוא את-התלשים העקדים והטלאים ואת פל-העזים הנקדות והטלאות כל אשר-לכן בו וכל-חום בפשבים ויתן ביד-בגיו: (לו) וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את-צאן לכן הנותרת: (לז) ויקח-לו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר על-המקלות: (לח) ויצג את-המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשותות לנכח הצאן ויחמנה בבאן לשותות: (לט) ויחמו הצאן אל-המקלות ומלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים: (מ) והפשבים הפריד יעקב ויתן פני הצאן אל-יעקד וכל-חום בצאן לבן וישת-לו עדרים לבדו ולא שתם על-צאן לבן: (מא) והנה בכל-יחם הצאן המקשרות וישם יעקב את-המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה במקלות: (מב) ובהעטף הצאן לא ישם והנה העטפים ללכו והקשרים ליעקב: (מג) ויפרץ האיש מאד מאד ויהי-לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים:

13. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ה

כבר היה רבי טרפון וזקנים יושבין בצל שלשוכך שלבנה, ונשאלה שאלה זו לפניהם: "וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולט" (בראשית ל"ז: כ"ה), להודיע זכותן של צדיקים כמה מסיעתן. שאלו: ירד הידיד האהוב הזה עם הערבים, לא היו ממיתים אותו מרים הגמלים ומרים העטרן? אלא זמן לו הקדש ברוך הוא שקים מלאים בשמים וכל ריחנין טובים, שלא ימות מרים הגמלים ומרים העטרן. אמרו לו: למדתנו רבנו שעל זכות יוסף היה.

14. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית (פרשת וישב) פרק לז פסוק כה - כו

וישבו לאכול לחם וגו' וגמליהם נושאים נכאת. אלו חרובין שמחריבין השינים: וצרי. כמשמעו: ולוט. מיני בשמים: בטנים. מיני פירי:

15. רש"י בראשית (פרשת וישב) פרק לז פסוק כה

וגמליהם נושאים וגו' - למה פרסם הכתוב את משאם? להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא גפט ועטרן, שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים, שלא יזוק מרים רע: נכאת - כל פנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת, וכן יראם את כל בית נכחה (מלכים ב כ') - מרקחת בשמיו. ואנקלוס תרגם לשון שענה: וצרי - שרף הנוטף מעצי הקטר, והוא נוטף הנמנה עם סמני הקטר:

16. ספר מי השלוח ח"א - פרשת וישב

וישב יעקב. זשה [ירמיה ל', י'] ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. והיה אחרי כן אשפוך את רוחי וכו' זקניכם חלומות יחלמו בחורכם חזיונות יראו [יואל ג', א']. היינו כל המעשים הנעשים בעולם

נראים למעשה בשר ודם, אך מההרהור והמחשבה נראים שהם מעשה הש"י. ובאלו הפרשיות מלמד אותנו הש"י אשר המעשים הם מיד הש"י והמחשבות הם מצד האדם וכל המעשים שיעשה האדם דבר רשות על זה נאמר [ברכות ל"ג ע"ב] כי הכל בידי שמים [א]. ומעשה המצות או היפך הם ביד הש"י ורק לפעמים יתלה אותם באדם, וכמו שמצינו [סוטה י' ע"ב] על מעשה יהודא העיד הש"י צדקה ממני, ועל החלומות של יוסף הצדיק נאמר שהם מהרהורא דיומא, כי באמת כן השיבו אותו השבטים כאשר סיפר להם החלום, כי יעקב אבינו ע"ה כאשר חלם לו החלום בהליכתו ללבן התחיל לעיין בו ולמד את עומק הנמצא בו לכל השבטים, והם למדו אותו ונתחדש להם בו בכל פעם ד"ת חדשים, כי כמה עמקות ד"ת נמצא בהחלום הזה. וכאשר אמר להם יוסף הצדיק כי גם לו חלמו חלומות כאלה יקרים, השיבו לו, המלוך תמלוך עלינו, כי איך תדמה לאבינו הלא אבינו הוא כל היום ביראה ודבוק בהש"י ולכך מראה לו הש"י חלומות אף בשינה כי גם אז הוא דבוק בהש"י [ב]... [ו]. וזה היה טענות השבטים על יוסף הצדיק, כי גם הוא היה מתנהג א"ע במדות היראה וע"ז נאמר במדרש [בראשית רבה פרשה פ"ד, ח'] שהיה זיו איקונין דומה לו, והיינו שהעמיק עצמו לב' מדות הללו יראה וענוה כדי שילך בטח, ולזה נאמר עליו כי בן זקונים הוא לו, היינו כמו שיעקב אבינו התנהג עצמו במדת יצחק אבינו היינו יראה גם הוא התנהג עצמו בהמדה הזאת, ובענוה כמו אביו. וע"ז דקדק עמו הש"י ג"כ עד כחוט השערה כי אף שהמדות הללו טובים, מ"מ צריך האדם לבטוח בה' ג"כ, כי הנעשה מצד האדם אינו בנין עדי עד. כי אף שיוסף פעל בשמירתו מאד, אשר ממנו יצאו כל מלכי ישראל הנקראים גדולים כדאיתא במדרש [שם אות י"ט] שק נהוג בבני אדם גדולים שהרי יהורם לבש שק, אך נאמר עליהם [מלכים א' י"א, ל"ט] אך לא כל הימים. היינו כי בנין עדי עד אינו שייך לחלקם רק לחלק יהודא, כי אף שעל כל הששת אלפים שנה פעל בצדקו שיעמוד בעולם, אך בנין עדי עד זה שייך ליהודא. ויוסף הצדיק היה תמיד בתרעומות מדוע כל מעשה יהודא אחי אשר עושה ה' מצליח בידו, ועמי הקב"ה מדקדק עד כחוט השערה. והראה לו הש"י דוגמא במעשה דשר המשקים והאופים, היינו לכל מלך יש שני שרים שר המשקה ושר האופה ובאמת לשר המשקה, מהראוי לבל להעניש אותו אם ימצא זבוב בכוסו, כי מה היה יכול לעשות, כי הזבוב הוא בעל חי ואי אפשר להשמר ממנה פן בעת נתנו הכוס על כף המלך אז פרחת לתוך הכוס. אבל שר האופים, לאשר בפת הנמצא בה צרור הלא עליו האשם, כי הצרור אינו בעל חי ויוכל להשמר מזה, לזאת הראה לו הש"י כי יוסף הוא נגד שר האופים כי אותו העמיד הש"י על מקום בהיר ונקי נגד עשו בכדי שלא יהיה לעשו שום מקום טענה, העמיד את יוסף נגדו מנוקה מכל כמ"ש [עובדיה א', י"ח] ובית יוסף להבה, ונתן בו כח כדי שיוכל להתגבר על כל תאותו, ולכן אם נמצא בו איזה דבר מחוץ, לפשע יחשב לו, אך מאהבת הש"י ליוסף נתן אדם תחתיו ונהרג שר האופים כמ"ש [ישעיה מ"ג, ד'] ואתן אדם תחתך, ומזה הבין הדבר [ז]. ויהודא הוא נגד שר המשקה כי דוד המלך ע"ה נקרא בדחנא דמלכא [זוהר שמות ק"ז]. ועל ניסוך היין נשמעין שירי דוד, ובאמת ליהודא במעשה דתמר וכן בכל המעשים משבט יהודא הדומין לזה נתן בהם הש"י כח התאוה כ"כ עד שלא היה באפשרותם להתגבר וכמו שמבואר [בראשית רבה פרשה פ"ה, ט'] שמלאך הממונה על התאוה הכריחו, ולכן לא עליו האשם במה שלא היה יכול להתגבר על יצרו [ח], וזה פירוש בדחנא דמלכא היינו שמניח את עצמו להנצח מהש"י כמו שאמר דוד המלך ע"ה [תהלים נ"א, ו'] למען תצדק בדבריך למי נאה שיוצדק אני או אתה:.... ואף שעל המעשה היה נראה שחטא ער היה גדול מחטא של אונן מ"מ נשמתו היתה גדולה בעומק מנשמת אונן כי ממנו נולד מלכות בית דוד, כי כל הבנינים של מלכות בית דוד מנהיג הקב"ה ע"י בנינים כאלה אף שבשעת מעשה היה נראה לו שחטא [יט], כי יהודה חשבה לזונה כי כסתה פניה, היינו שהדבר היה בסוד מהש"י וכמו שמבואר (במדרש) [סוטה י' ע"ב] ממני יצאו הדברים כבושים היינו בסוד כבוש שנעלם אף מגביאים הבנין של מלכות בית דוד:

17. ספר מי השלוח ח"א - פרשת ויחי

ובדם ענבים סוטה, סוטה היינו לשון הסתה כי שורש יהודא היא אחרי החטא ומכשול שאירע לו יתעורר עוז בנפשו, אין זאת רק שהש"י ירצה להושיעני ביתר שאת, כי ענבים היינו טעות ושכחה [יא], ומשה רבינו אמר [דברים ל"ב, י"ד] ודם ענב תשתה חמר, חמר מורה על עין לא ראתה אלקים זולתך כי אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי [יב] [שבת י"ב ע"ב]. רק משה מלגאו ויעקב מלבר, כי אצל יעקב נאמר ענבים היינו שני טעותים יברר הש"י על שבט יהודא היינו יצרא דעריות ויצרא דע"ז, ובריר הש"י שהוא נקי בשתייהן, ומשה מלגאו כי מרע"ה ראה כי אין ליהודא שום טעות ביצרא דע"ז כי בזה כבר נתברר שהוא נקי מאד, רק יצרא דעריות צריך עוד להתברר, כדאמר רב [סנהדרין ס"ג ע"ב] לא עבדו ישראל את העגל אלא להתיר להם עריות בפרהסיא אבל ביצרא דע"ז כבר הם נקיים והבן:

18. ספר לקוטי מוהר"ן ט:ד

וְצָרִיךְ כָּל אֶדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וְלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וְתַפְלָה לְשַׁעַר הַשָּׁמַיִם, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מְשֶׁה-מְשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מְשֶׁה, שְׁפִיר קְאָמְרָת, וְכַתִּיב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה – דָּא מְשֶׁה (זוהר בראשית כה:). וּמְשִׁיחַ הוּא כְּלוּל כָּל הַתְּפִלוֹת, וּבְשִׁבִיל זֶה יִהְיֶה מְשִׁיחַ מוֹרַח וְדָאִין (כמו שאמרו רז"ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלוֹת הֵם בְּחִינַת חֻטָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מח): וְתַהֲלֵתִי אֶחְטָם לָךְ:

19. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צג עמוד ב

רְבָא אָמַר: דְּמוֹרַח וְדָאִין, דְּכַתִּיב: "וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט". (שם) "וְשִׁפְט בְּצַדִּיק דְּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְי אֶרֶץ". בַּר כּוֹזִיבָא מְלַךְ תַּרְתִּין שְׁנִין וּפְלַגָּא. אָמַר לְהוּ לְרַבְּנָן: אֲנָא מְשִׁיחַ. אָמְרוּ לִיה: בְּמְשִׁיחַ כְּתִיב, דְּמוֹרַח וְדָאִין, נְחֻזֵי אֲנָן אִי מוֹרַח וְדָאִין. כִּיֵּן דְּסִנְיִיהָ דְּלֵא מוֹרַח וְדָאִין, קְטְלוּהוּ.

20. ספר לקוטי הלכות חו"מ - הלכות גנבה הלכה ה

(כח) וְנָזְה, וְגַמְלִיָּהֶם נְשָׂאִים נְכֹאֵת וְצָרִי וְלֹט וְכוּ'. וּפְרִשׁ רִשׁ"י:

לְהוֹדִיעַ מִתּוֹ שֶׁכֶּרֶן שֶׁל צַדִּיקִים כִּי נְשָׂאוּ רִיחוֹת טוֹבוֹת. כִּי יוֹסֵף בְּחִינַת מְשִׁיחַ שֶׁכְּלוּל מִכָּל הַתְּפִלוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת רֵיחַ טוֹב בְּחִינַת מוֹרַח וְדָאִין וְכוּ':

21. מצודת ציון שמואל א פרק כו פסוק יט

ירח - מל' ריח:

22. שם משמואל בראשית פרשת נח שנה תרעה

והנה ענין זה שהקב"ה צופה ומביט אל העתיד ועושה חסד בשביל העתיד מצינו בו ג"כ הלשון ריח כמאן דארח מרחוק. ובמדרש (ב"ר פ' ל"ד) וירח ה' את ריח הניחוח, הריח ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש, ריח של חנני' מישאל ועזרי' עולה מכבשן האש וכו', ריח דורו של שמד וכו'. היינו שבכל אלה צפה והביט ה' מראשית אחרית בימי נח ובעבורם כרת ה' עמו ברית לבל ישוב למבול עוד. ויש לומר דהא דהלבנה נקראת ריח הוא אותיות ריח, והיינו ע"ש העתיד שתתמלא פנימת הלבנה ולא יהי' בה שום מיעוט, והוא דוגמא לכנסת ישראל שהם עתידים להתחדש כמותה, ואף שכעת הם ח"ו במצב לא טוב מ"מ מעלין ריח העתיד שהקב"ה צופה ומביט סוף כל סוף, וע"כ מהשתא מעלין ריח ונעשים נרצים להש"י. ובש"ס עירובין (כ"א א) דריש מרי בר מר מאי דכתיב והנה שני דודאי תאנים מועדים לפני היכל ה' הדוד האחד תאנים טובות מאד כתאני הבכורות והדוד האחד תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרוע, תאנים הטובות אלו צדיקים גמורים, תאנים רעות אלו רשעים גמורים, ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכומם, ת"ל הדודאים נתנו ריח אלו ואלו עתידין שיתנו ריח. ויש לפרש נמי כנ"ל שסוף כל סוף אחרית הכל שישתנה מצב כולם לטוב ויתנו ריח וקרינן בהו וירח ה' את ריח הניחוח הוא ריח העתיד. וע"כ נקראת הלבנה דוגמא דידיהו ריח אותיות ריח כנ"ל: